

KRSTAŠI TAME

ĐULIO LEONI

Prevela
Gordana Subotić

■ Laguna ■

Naslov originala

Giulio Leoni

LA CROCIATA DELLE TENEBRE

Copyright © 2007 by Giulio Leoni. First published in Italy
by Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milano, in 2007.

This edition published in agreement with Piergiorgio
Nicolazzini Literary Agency

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Ani

1.

Firenca,

21. oktobar 1301. godine, nakon ponoći

Prokleti Firentinci. Mešine naduvene vetrovima zavisti, guje ugneždene u vrtu Imperije. Prostačine što odbijate mudrost i čestitost, proganjate siročje i udovicu zalažući se za sotonino delo, širom otvarate vrata smrtnim gresima, a zaključavate ih pred licem pravednih, prognanici što skitate italijanskim zemljama bahati, proždrljivi, lažljivi... A sad bi hteli da ih on predstavlja.

Srdito je udario pesnicom o pisači sto, a gotovo dogorela sveća poskoči. Plamičak zatitra i ugasi se. Sa iznenadnim mrazom što se spustio na sobu, sene iz prošlosti s kojima je razgovarao postadoše još stvarnije. Farinata, Tegjajo Aldrovandi, Moska Lamberti* – pritiskali su mu ramena čeličnim rukama šapućući mu na uvo glasovima koji kao da su izranjali iz kakve trule baruštine.

Pažljivo se zagledao u dokument raširen na stolu. Bio je sam u jesenjoj noći zatrovanoj žučkastom izmaglicom što je obavila čitav grad i već se probijala kroz uličice oko njegove kuće. U glavi su mu odjekivali glasovi utvara. Možda je to bilo samo

* Pripadnici viđenih firentinskih gibelinskih porodica. (Prim. prev.)

brujanje nekog noćnog insekta, ali kažu da se mrtvi najavljuju šapatom.

Zagnjurio je glavu u šake. Uskoro će mu se vratiti njegova noćna pratilja, ta usijana oštrica što mu se zariva kraj očiju. Čuo je daleke korake koji su je najavljivali, sve jače pulsiranje slepo-očnica. Ispravio je ramena masirajući obamrle vratne mišiće, a zatim zgrabio papir što je ležao pred njim na stolu.

Ko odlazi ako ja ostanem? I ko ostaje ako ja odem?, tiho je ponovio čitajući kratke redove teksta. Odluka Saveta da pošalje izaslanike u Rim, na dvor pape Bonifacija. On, Dante Aligijeri, bio je deo te odluke.

Odmahnuo je glavom. Dani, sedmice. Možda meseci daleko od kuće: to od njega traže. Kuća koja se svakog časa može srušiti utonula u teškoće, šibana nepovoljnim vetrovima. Odlazak u neprijateljsku jazbinu, u čeljusti neprijatelja.

A zašto, uostalom? Da bi brinuo o interesima bande bogatih, plašljivih trgovaca spremnih na sve? Zar on treba da udari pečat na akt predaje?

Ljutito je zgužvao list i bacio ga na pod. Olovni žig Komune uz mukli je zvuk odskočio od drvenog poda i otkotrljao se.

Iznenada je iza leđa osetio njeno prisustvo praćeno titravom svetlošću. Jedan sluga je tiho ušao. Delovao je nesigurno. Sagnuo se da podigne uljanu lampu i upalio je svećom koju je stezao u ruci. „Gospodaru, neko vas traži. Zahtevao je da se popne u vaše odaje... iako je kasno...“, dodao je, gledajući prema otvorenim vratima.

Dante ugleda kroz otvorena vrata visoku i vitku priliku u ogrtaču koji kao da se mešao sa senkama na zidu. Lice joj je bilo skriveno maskom kojom se putnici štite od prašine i prljavštine s drumova – maskom koja je neznanca činila grotesknim i uznemirujućim.

Pridošlica je zastao na vratima. Sačekao je da sluga izađe izmakavši se u stranu kao da se plaši da će ga ovaj u prolazu dotaći telom. Zatim ispod maske na ustima izroni glas: „Jeste li vi Dante Firentinac?“

Ženski, mlad i odlučan glas obojen lakim naglaskom koji je Dantea podsetio na narečje žitelja Kampanje ili možda Apulije. Kosu je skupila pod grimiznu kapuljaču pričvršćenu pod grlom zlatnom kopčom na kojoj je bleštao zelenkasti kamen. Ne čekajući odgovor, nepoznata je načinila nekoliko koraka dok se nije našla u svetlosnom krugu. „Aligijerov sin? Nekadašnji prior Firence?“

To je više bila potvrda no pitanje. No kako pesnik, još zbunjnjen, nije odgovarao, posle kratke ćutnje ona nastavi: „Jeste li vi gospodar Dante?“, ponovo potvrđujući više nego pitajući, istim glasom u kom nije bilo nespokoja, kao da je ravnodušna prema odgovoru koji nikako nije stizao.

Dante se napokon trže: „Da, gospo. Da, ja sam Dante Firentinac, vama na usluzi“, odgovori naglo ustavši s klupe i ljubazno joj pruživši ruku kako bi mu prišla bliže. Zatim, kao da je razmislio o svojim rečima, požuri da doda: „Firentinac po rođenju, gospo, svakako ne po običajima.“

„Dante, pesnik, koji napisao:

*...zaplaka mi ljubav u srcu gde leži;
jer duša moja izgubljena beše,
i uzdišući zamišljena reče:
zar da umre žena kojoj moje srce teži?“*

A zatim, ne ostavivši mu vremena da odgovori: „Smrt vam je, dakle, veoma bliska?“

Pesnik je zamišljeno slušao taj melodični glas kako recituje njegove stihove i greje mu srce pokrenuvši lavinu sećanja:

požele da vikne da je tako, da je on napisao te reči. Ali nije uspevao ni reč da prozbori, sleden, kao da mu je svaki slog zamukao od ljubavnog žala nalik otrovu koji ga je paralisao. A upravo je umilnost tog glasa pokrenula čaroliju.

Žena je izgledala kao da čeka odgovor. Zurila je u njega ovlaš nakrivivši glavu, kao da procenjuje njegovo reagovanje. Ali pesnik ništa nije mogao da vidi kroz rupice maske od laganog platna, osim dve tamne, neodgonetljive mrlje. Zatim primeti da je žena lako zadrhtala.

„Smrt vam je, dakle, bliska?“, ponovila je. „Kažu da vi poznajete uzroke. Onog što jeste i zašto jeste. I onog što nije, zašto nije. Kažu da ste bili na Akademiji u Parizu, da ste držali predavanja, da ste ostavili druge mudre – svoje protivnike – izgubljene u sopstvenom mraku. Kažu da poznajete nauku tumačenja zvezda.“

Dante je i dalje ćutao, zanet tim skrivenim telom kome je u mašti već dao jasan oblik. Zamislio je veoma mlado lice s izražajnim crtama, jasnim poput onih koje su Rimljani klesali u slonovači. Možda oivičeno krunom veoma svetlih uvojaka što jamačno blešte istom snagom kao pune usne koje su drhturile pod platnom. Njegove visine, uspravnog držanja bez traga bojažljivosti ili stida, kao da je navikla da na ravnoj nozi razgovara s muškarcima. No istovremeno osenčena čednošću što je izbijala iz ruku skupljenih u krilu, kao da oseća neku čudnu poniznost prema njemu.

„Da, ja... zapravo je istina. Tako kažu?“, zamuckivao je pocrvenevši. „A ko to kaže?“, dodade zatim, kao da ublažava plamen koji su mu ti hvalospevi razbuktali u duši.

„Neko ko mi je pripovedao o vašoj nemerljivoj učenosti. Obraćam vam se zbog dela koje zahteva vašu veštinu. Tražili su od vas da otputujete u Rim?“

Dante zinu od iznenađenja dok je pogledom tražio dokument na pisaćem stolu. Kako je ta žena mogla da zna? I ko je ona? Tek sad je shvatio koliko je neobično prisustvo žene bez

pratnje u kući oženjenog muškarca u to doba noći i kakve opasnosti takav postupak može da izazove. Načas mu kroz um blesnu pretpostavka da bi ovo mogao biti deo neke zavere protiv njega, da su iza nje u senci skriveni ljudi spremni da ga zaskoče i izvrgnu ga javnoj sramoti.

„Ponoć je prošla, neobičan sat da jedna dama napusti svoje odaje. Opasno je zbog vremena u kom živimo, ali i zbog mesta“, počeo je obazrivo. Ali nepoznata podiže desnu ruku spustivši kažiprst na skrivene usne dok je drugu ruku prislonila uz pesnikovo srce, kao da želi da ga prekine. Stoga on samo dodade: „Kažite mi šta želite.“

„Morate poći“, reče mu ona. Zatim, ne dozvolivši mu da se usprotivi: „Čekaju vas.“

„Ko?“, promrmlja pesnik.

Umesto odgovora, ona zavuče ruku pod ogrtač izvadivši neki predmet. Ličio je na drveni valjak, dugačak možda dva pedlja. „Evo jednog dara za vas, za jedinog čoveka dostojnog da ga primi. Ali to je samo deo. Ostalo je skriveno u Rimu. Čeka vas.“

Dante zbunjen dohvati predmet koji mu je pružila. Nekakva kutija izdeljana od grane maslinovog drveta. Prešao je prstima preko sjajne površine: na jednom kraju ugledao je tanku brazdu što je razdvajala poklopac od kutije. Mora da se nekako otvara. Drvo je bilo prekriveno nizom veoma finih gravura koje su predstavljale prizor ispunjen ljudskim figurama – majstoriju veštog duboresca. Primakao je predmet plamenu sveće pokušavajući da ga bolje vidi.

Pod treperavom svetlošću, slike kao da su oživele. Muškarac i žena u drevnim odorama stajali su na obali rečice. Na drugoj obali mnoštvo nejasnih figura protezalo se prema vodi kao da čekaju da se ovo dvoje pokrenu ne bi li im se pridružili. Ali nešto im je sprečavalo kretanje, nešto izvan mirnog vodenog toka što ih je razdvajao od druge obale. Kao da je čitav prizor opteretila

uznemirujuća senka prokletstva: kao da ta reka nije tek obična voda, već međa dva kraljevstva...

Muškarac je držao nešto u ruci, nešto nalik maloj procvetaloj grani. Dante naglo, s izrazom iznenađenja podiže pogled prema ženi. Pomisli da je protumačio. Zlatna grana, simbol bogova koji otvaraju dveri podzemnog sveta.

Dve figure predstavljale su Eneju i Sibilu na obali Stiksa. Mnoštvo na drugoj strani, seni su što se okupljaju u nadi, mrtvi u grčevitom iščekivanju posete živih. Stihovi mu navreše preko usana kao da su mu pred očima stranice knjige:

*...tu žive Boljke blede i Starost tužna,
Strah i Glad rđave savetnice i gnusna Beda,
jezivi likovi što vređaju vid i Smrt i Bol...*

Koliko li je puta pročitao šesto pevanje *Enejide*? Zgrabio je vrh kutije i, posle kratkog otpora, poklopac je popustio otkrivši nešto unutra. Ličilo je na svitak: Dante je, obuzet sve većim uzbuđenjem, prodrmao valjak pokušavajući da istrese svitak.

„Polako“, čuo je ženu, koja ga nežno uhvati za ručni zglob. „Zauzdajte nestrpljenje.“

Ona mu obzirno uze kutiju iz ruku pa zavuče duge tanane prste i izvadi svitak. Izuzetno pažljivo je odvila deo svitka na stolu: unutrašnja strana bila je pokrivena slovima uredno poređanim u uske uporedne kolone.

„Malo njih ga je videlo od kada je napisan. Pre više od dvanaest vekova.“

Dante oseti kako mu ponestaje daha. Morao je da se nasloni na pisači sto duboko dišući da bi nadvladao stezanje u grudima.

Svitak od papirusa uistinu je delovao isušen pod teretom vekova, krt i na nekim mestima poderan. Moljci su tu i tamo oštetili tekst odvučavši ga u zaborav. Ali Danteov žedni um popunjao je svaki nedostatak tačnim rečima, crpeći ih iz svog čudesnog pamćenja kao iz nepresušnog izvora.

Pružio je ruke prema papirusu: no ostao je nepomičan, ne usuđujući se da ga dotakne. Zar je uistinu na toj tananoj rogolini Vergilije ostavio trag svog pera. Jesu li je stvarno dodirivale njegove božanske ruke, dok su njegove božanske reči kapale po njoj? Shvatio je da je načuljio uši, kao da hoće da čuje odjek koji je, učini mu se, izbijao iz svitka poput duha iz groba što pokušava da ga obuzme.

Malo-pomalo čula su mu se smirila, i povratio je trezvenost uma koju je pratila sumnja – plamen što oživljava misao.

„Kako možete to da kažete...“, promrmlja obraćajući se ženi. Ona podiže ruku ponovo prislanjajući kažiprst na usne.

„Majstorovo delo, ispisano njegovom rukom.“

„Zašto? Zašto baš ja?“

„Čeka vas jedan zadatak. Obavite ga, i ovo će vam biti nagrada. Unapred vam dajem deo, kao zalog dogovora.“ Zatim se lakim korakom hitro uputi ka vratima i nestade preko praga izgubivši se među senima.

Dante je želeo da urla, da probudi porodicu, da potrči za ženom prema stepeništu na kom joj je zamro laki korak. Ali je stajao skamenjen, raširenih zenica što su i dalje upijale slova sa svitka na stolu. Sad mu više ništa nije bilo važno. Zatim ga dohvati za krajičak i drevni papirus slabašno zapucketa kao da je stisak njegovih prstiju uistinu razbudio glas skriven među znacima.

Bol u slepoočnicama žestoko se razbukta kao da su bogovi želeli da ga kazne zbog malopredašnje radosti. Obazrivo je stezao svoje blago: postoji li i najmanja mogućnost da je žena rekla istinu? Da su na tom svitku zaista tragovi ruke velikog Vergilija? Da je u Rimu sakriven ostatak njegovog dela? Da ga čeka?

Osetio je pod obucom olovni žig koji je bacio na pod. Koliko je bedan taj drugi tekst, iako je zaodenut ohološću moći.

No ipak je i on dragocen, reče u sebi podigavši ga s poda i pokušavajući što bolje da ga ispravi. Dragocen na način koji nije mogao ni da zamisli.